

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.157
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору педагогічних наук, професору
Білавич Галині Василівні
(76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки педагогічних наук, професорки,
завідувачки кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана
Ступарика Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Прокопів Любові Миколаївни
на дисертаційну роботу **Божка Олександра Анатолійовича «Становлення і
розвиток спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України (90-
ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.)»**, подану на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні,
педагогічні науки

Актуальність дисертаційної роботи. У поданій дисертаційній роботі автор звертається до проблеми, яка сьогодні набуває виразного суспільного, освітнього та гуманітарного значення. Це пов'язано з тим, що спортивно-оздоровча робота у закладах вищої освіти України поступово трансформується у важливий інструмент формування людського потенціалу. Саме через її якісну організацію забезпечуються належні умови для розвитку сучасного здобувача вищої освіти: зростає рівень його професійної готовності, зміцнюється психофізичний стан, формуються адаптивні механізми реагування на виклики складного соціального середовища. Ці чинники і зумовлюють актуальність обраної теми дослідження та підкреслюють її значущість для сучасної системи вищої освіти. У цих обставинах питання вдосконалення спортивно-оздоровчої

роботи потребують не лише оновлення змісту, організаційних форм, але й ґрунтовного історико-педагогічного аналізу, який дає можливість зрозуміти логіку розвитку цієї сфери, виявити суперечності та з'ясувати тенденції, що формували її сучасний стан.

Дисертант обґрунтовано вирізняє необхідність дослідження динаміки становлення та розвитку спортивно-оздоровчої роботи упродовж 1990-х рр. – першої чверті ХХІ століття, що дозволяє побачити еволюцію підходів, інституційні зрушення та зміни освітньої політики, які впливали на зміст і форми спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України.

Суттєвим аргументом на користь актуальності теми є те, що проблема здоров'язбереження молоді сьогодні є однією з центральних цінностей освітнього процесу. Автор обґрунтовано розкриває наукову, теоретичну важливість наукового дослідження, наголошує на недостатній вивченості проблеми у наукових джерелах, а також переконливо показує відповідність теми сучасним запитам суспільства.

Логічно підсилюють актуальність теми об'єктивні суперечності, подані автором: між потребою у формуванні науково обґрунтованої цілісної моделі спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України та фрагментарністю теоретико-методологічних досліджень, які лише частково висвітлюють її історію, зміст і тенденції розвитку; необхідністю оновлення навчальних планів і впровадження компетентнісного підходу у фізичне виховання та обмеженим рівнем їхнього впровадження в реальний освітній процес більшості університетів; визнанням значущості спортивно-оздоровчої діяльності як чинника формування культури здорового способу життя та недостатньою реалізацією її потенціалу в освітньому середовищі ЗВО; світовими тенденціями розвитку студентського спорту та європейськими стандартами здоров'язбереження і організаційно-економічними можливостями українських університетів; потребою у створенні сучасної нормативно-правової бази та програм підтримки спортивно-оздоровчої роботи на національному й регіональному рівнях та їх неповнотою й недостатньою практичною реалізацією; необхідністю забезпечення якісних і різноманітних оздоровчих послуг для студентської молоді та невідповідністю наявних форм і

ресурсів реальним потребам і запитам студентів; викликами сучасного суспільства та недостатньою готовністю педагогічних кадрів і органів управління освітою до комплексної організації спортивно-оздоровчої роботи у нових умовах.

В обґрунтуванні актуальності теми дослідження дисертант об'єктивно акцентує увагу на значенні спортивно-оздоровчої роботи як важливого чинника модернізації системи вищої освіти та підвищення її людинозорієнтованості. На наш погляд, вагомим маркером актуальності є цілісна історико-педагогічна дослідницька лінія, яка наскрізно проходить крізь увесь зміст роботи й підкреслює необхідність системного розвитку спортивно-оздоровчої діяльності у ЗВО, її ролі у формуванні культури здорового способу життя студентської молоді та зміцненні психофізичного потенціалу майбутніх фахівців. Саме таке бачення підтверджує своєчасність і значущість обраної наукової проблематики для сучасного освітнього простору України.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження, Божка Олександра Анатолійовича «Становлення і розвиток спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.)», є своєчасним актуальним та соціально затребуваним, оскільки поєднує історичний, теоретичний і практичний аналіз.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Отримані автором результати органічно узгоджуються з науково-дослідницькою темою кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика «Історико-педагогічні проблеми навчання і виховання у системі безперервної освіти» (державний реєстраційний номер 0108U009122), у межах якої виконувалась дисертаційна робота «Становлення і розвиток спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України (90-ті рр. ХХ – перша чверть ХХІ ст.)».

Наукова новизна та достовірність отриманих результатів, що виносяться на захист. Наукова новизна дослідження зумовлена поставленими завданнями та результатами і полягає у розв'язанні актуальних проблем спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України. У науковій роботі вперше

здійснено цілісний ретроспективний аналіз становлення і розвитку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України в 90-х рр. ХХ–першій чверті ХХІ ст., розроблено періодизацію розвитку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України: перший етап (1993–2004 рр.) – становлення спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України, другий етап (2004–2014 рр.) – розвиток та інституалізація спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України; третій (2014–2022 рр.) – інновації та інтеграція до європейського освітнього простору у ЗВО України. У роботі розглянуто організаційно-педагогічні засади спортивно-оздоровчої діяльності зі здобувачами вищої освіти у хронологічних межах дослідження. Дисертантом розроблено інноваційну концептуальну модель-рамку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти, визначено перспективи підвищення ефективності спортивно-оздоровчої роботи в сучасних закладах вищої освіти України з урахуванням інноваційних підходів та європейських освітніх практик. Цінним є те, що автором здійснено цілісний ретроспективний аналіз становлення і розвитку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України в 90-х рр. ХХ–першій чверті ХХІ ст. Незважаючи на усталеність тлумачень, у роботі уточнено наукові уявлення про поняттєво-категорійний апарат та історіографію проблеми спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти. Подальшого розвитку набули положення про те, що спортивно-оздоровча робота у ЗВО у 90-х рр. ХХ–першій чверті ХХІ ст. розвивалася під впливом комплексу детермінант: суспільно-політичних (утвердження державної незалежності, розбудова й постійне оновлення нормативно-правового забезпечення, інституційні трансформації органів управління фізичною культурою і спортом, оновлення навчальних планів і впровадження нових стандартів підготовки фахівців з фізичного виховання, курс на європейську інтеграцію, воєнні виклики), економічних (глибокі кризи 1990-х рр., скорочення та поступове відновлення бюджетного фінансування, модернізація й розширення спортивної інфраструктури, пошук нових джерел фінансування), соціокультурних (зміна ціннісних орієнтирів молоді, формування культури здорового способу життя, відродження національних традицій тіловиховання, вплив цифрових технологій, пандемії COVID-19 та гібридної війни).

Практичне значення дослідження. Дисертаційна робота Божка Олександра Анатолійовича є вагомою і містить нові, раніше не захищені обґрунтовані результати дослідження, які підтверджують вирішення поставлених завдань. Цінним, на наш погляд, є те, що в межах історико-педагогічного дослідження авторові вдалося не лише відтворити еволюцію спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України, але й запропонувати інноваційні підходи до її модернізації. Поєднання історичної ретроспективи з орієнтацією на сучасні педагогічні, цифрові та організаційні тенденції засвідчує здатність дисертанта творчо інтерпретувати історичний досвід і трансформувати його у практично значущі моделі, що можуть бути використані для удосконалення спортивно-оздоровчої діяльності у ЗВО на сучасному етапі. Практична цінність роботи полягає у розробці елективного курсу «Теорія і методика спортивно-масової роботи та створенням цифрового ресурсу «SportEduHub», який забезпечує доступ до нормативної бази, методичних матеріалів та інноваційних форм організації СОР.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження №03.04-29/19 від 13.10.2025 р.), Київського національного університету будівництва і архітектури (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження №269/07/25 від 23.09.2025 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження № 17 від 23.09.2025 р. Це підвищує їх цінність і прикладний потенціал.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Завдяки опрацюванню джерельної бази, системному аналізу теоретичного та методичного матеріалу, історико-педагогічному підходу, встановленню причинно-наслідкових зв'язків між складовими дослідження дисертанту вдалося досягти високого ступеня обґрунтованості й достовірності результатів дослідження. Вагомою та методологічно значущою характеристикою дисертаційного дослідження

Олександра Божка є його концептуальний підхід та багатоаспектність, що виявляється у здатності автора розглядати спортивно-оздоровчу роботу в закладах вищої освіти як складне багатofакторне педагогічне явище. Така багатовимірність ґрунтується на глибокому міждисциплінарному аналізі, який поєднує понятійно-термінологічний, історико-педагогічний, соціокультурний, психологічний і нормативно-правовий виміри розвитку спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України. Урахування цих чинників дозволило авторові вибудувати цілісну картину еволюції спортивно-оздоровчої роботи в Україні, відобразивши не лише її розвиток, а й логіку змін, внутрішні суперечності та зрушення у змістових, структурних і організаційних аспектах.

Інформаційна насиченість роботи вражає своєю широтою та системністю. Дисертант акумулював і критично опрацював значний обсяг фактографічного матеріалу, представлений у нормативно-правових документах, державних освітніх стандартах, концепціях та програмах розвитку фізичної культури, монографіях та дисертаціях, наукових статтях, матеріалах фахових конференцій, інтерпретаційних джерелах, статистичних звітах, довідникових джерелах, електронних ресурсах, документах університетів тощо. Широкий спектр джерел дав змогу авторові всебічно проаналізувати стан спортивно оздоровчої роботи у ЗВО, простежити зміни у її змісті, організаційних моделях і підходах до формування рухової активності студентів. Упорядкований бібліографічний список демонструє наукову дисциплінованість, уважність до джерел та чітке розуміння методологічних засад дослідження.

Особливу цінність становить методологічний апарат роботи. Загальні висновки переконують у розв'язанні поставлених завдань, спрямованих на досягнення мети дисертаційного дослідження, яка забезпечується шляхом комплексного використання методів наукового дослідження, як от: загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення), термінологічний, історико-педагогічний, ретроспективний структурний методи. Варто відзначити застосування проблемно-пошукового методу для окреслення перспектив удосконалення та впровадження інноваційних підходів до організації спортивно-оздоровчої роботи у сучасних закладах вищої освіти, визначення

шляхів підвищення ефективності мотивації студентської молоді до занять фізичною культурою і спортом. Обрана методологія є адекватною меті та завданням дослідження, а форма викладу доказовою, впорядкованою та логічно несуперечливою.

Загалом дисертаційне дослідження Божка Олександра Анатолійовича виконане на високому науковому рівні, демонструє зрілість наукового мислення, виваженість методологічних підходів та здатність автора до серйозного, системного й глибокого осмислення педагогічних процесів. Отримані результати мають не лише теоретичну, а й практичну значущість, оскільки дають можливість модернізувати сучасні моделі спортивно-оздоровчої роботи, розширити інструментарій формування рухової активності студентів і сприяти створенню якісного здоров'язберезувального середовища в українських університетах.

Характеристика основних положень роботи. Структура дисертаційної роботи складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі автором використано 336 джерел. Зміст дисертації охоплює всі аспекти поставленої проблеми. У вступі чітко визначено мету, завдання, предмет, об'єкт дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення дисертаційного дослідження. Подано інформацію про апробацію результатів та їх впровадження. Аналіз наукового апарату дисертації переконує в її теоретико-методологічній обґрунтованості та достатності.

У роботі цілісно розглянуто проблему дослідження. Зокрема, у першому розділі «Спортивно-оздоровча робота у закладах вищої освіти України як історико-педагогічна проблема» здійснено ґрунтовний аналіз еволюції спортивно-оздоровчої діяльності у ЗВО на тлі суспільно-політичних, економічних, соціокультурних детермінант. На основі дібраних та обґрунтованих критеріїв (історичного, правового, дидактичного) розроблено періодизацію розвитку спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України в окреслених хронологічних межах, уточнено поняттєво-категоріальний апарат

дослідження та сформульовано авторське визначення спортивно-оздоровчої роботи у закладі вищої освіти.

У другому розділі встановлено, що розвиток організаційно-педагогічних засад спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України наприкінці ХХ – у першій чверті ХХІ ст. мав поетапний характер, що відтворює еволюцію спортивно-оздоровчої діяльності від становлення (1993–2004 рр.) до інституалізації (2004–2014 рр.) та модернізації й інтеграції (2014–2022 рр.) в європейський освітньо-спортивний простір. Дисертантом обґрунтовано, що на етапі становлення спортивно-оздоровча діяльність функціонувала переважно в межах нормативно-директивної моделі. На етапі інституалізації відбувалося поступове розширення змісту та варіативності спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО України. Етап модернізації та інтеграції характеризувався впровадженням цифрових технологій, появою дистанційних і змішаних форм навчання, поширенням інноваційних педагогічних підходів та розширенням міжнародної співпраці. Автору вдалося переконливо показати, що спортивно-оздоровча робота у цей період набула більш гнучкого, адаптивного та компетентнісного характеру, що відповідає викликам сучасного освітнього середовища. Таким чином, зміст другого розділу засвідчує виважений підхід автора до аналізу еволюції спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО та здатність логічно вибудувати історико-педагогічну динаміку розвитку досліджуваного явища.

У третьому розділі «Перспективи розвитку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України на сучасному етапі» окреслено перспективи розвитку спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти. Представлено інноваційний цифровий ресурс «SportEduHub» як сучасний інструмент формування культури здорового способу життя студентської молоді та підвищення їх рухової активності. Особливої уваги заслуговує розроблена дисертантом модель-рамка спортивно-оздоровчої роботи. Запропоновані автором напрями та рекомендації свідчать про прагнення не лише аналітично осмислити динаміку розвитку СОР у ЗВО України, а й створити реальні механізми її модернізації відповідно до сучасних освітніх потреб. Результати проведеного пілотного експерименту підтверджують обґрунтованість

запропонованих рішень, засвідчуючи рівень залученості студентів до інноваційних форм рухової активності та вплив цифрових технологій на їх мотивацію.

Повнота викладу матеріалу у роботах, які опубліковані автором. Незаперечним аспектом є достатньо широке представлення результатів дисертаційного дослідження – 11 наукових праць, серед яких 4 статті у наукових фахових виданнях України (з них 1 стаття в співавторстві), 4 публікації у виданнях, що додатково відображають результати дослідження; 3 статті у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Аналіз змісту опублікованих праць засвідчує, що основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, повною мірою представлено та належно апробовано. Результати дослідження пройшли належну апробацію у 7 міжнародних та 3 всеукраїнських науково-педагогічних конференціях, що підтверджує відповідний рівень апробації.

Відомості про дотримання академічної доброчесності. За результатами перевірки дисертаційної роботи та публікацій не виявлено ознак академічного плагіату, елементів фабрикацій та фальсифікації. Автор коректно використовує покликання на власні публікації, дослідження інших учених, нормативно-правові документи та джерела. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

1. На нашу думку, дисертаційне дослідження могло б виграти від ширшого представлення європейського контексту розвитку спортивно-оздоровчої роботи у системі вищої освіти. Залучення матеріалів про функціонування студентського спорту, wellness-програм, цифрових платформ для моніторингу рухової активності у провідних університетах Європейського Союзу дало б можливість здійснити зіставлення національних тенденцій із сучасними міжнародними підходами. Такий порівняльний аналіз дозволив би глибше окреслити місце українських практик у європейському просторі, а також виявити потенційно придатні для адаптації моделі організації спортивно-оздоровчої роботи.

2. Доцільним видається більш деталізоване розкриття потенціалу цифрових технологій у формуванні мотивації здобувачів вищої освіти до рухової активності. Зокрема, корисним було б розглянути механізми впливу гейміфікованих платформ, мобільних додатків, фітнес-трекерів і соціальних мереж на підвищення залученості молоді до інноваційних форм спортивно-оздоровчої роботи. Більш ґрунтовний аналіз взаємодії студентів із цифровими сервісами дав би змогу окреслити чинники, що сприяють або, навпаки, стримують сталість мотивації, а також уточнити роль цифрового середовища у формуванні здоров'язбережувальної поведінки студентської молоді.

3. Певного уточнення потребують психологічні аспекти впливу спортивно-оздоровчої діяльності на стресостійкість і психофізичний баланс студентів. В умовах зростання соціальних і академічних навантажень, а також тривалих кризових явищ сучасності, питання психологічної підтримки і ресурсності молоді набуває особливої ваги. У цьому контексті було б доцільно поглибити аналіз наукових даних щодо ефектів фізичної активності на емоційну стабільність, когнітивну працездатність і профілактику психоемоційного виснаження, а також узагальнити можливі педагогічні стратегії інтеграції оздоровчих і релаксаційних практик у структуру спортивно-оздоровчої роботи.

4. Для підвищення наочності, системності та внутрішньої логічної завершеності дослідження корисним було б узагальнити ключові результати роботи у форматі порівняльних таблиць. Зокрема, подання поетапних характеристик розвитку спортивно-оздоровчої роботи у ЗВО з фіксацією відповідних організаційних, методичних та змістових змін дозволило б чіткіше окреслити еволюцію системи. Такі таблиці сприяли б візуалізації тенденцій, структуризації матеріалу та посиленню аналітичної складової дисертації.

Загальний висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер і не знижують загальної оцінки роботи. Як засвідчує зміст дисертації, поставлені завдання у процесі дослідження були виконані, а його результати широко представлені у відповідних розділах.

Враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів та їхню практичну значущість, відповідність поданої роботи вимогам нормативних документів, вважаємо, що дисертаційне дослідження Божка Олександра Анатолійовича «Становлення і розвиток спортивно-оздоровчої роботи у закладах вищої освіти України (90-ті рр. XX – перша чверть XXI ст.)», подане на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, є цілісною, завершеною науковою працею, яка характеризується переконливою аргументацією висновків, є самостійним, обґрунтованим, завершеним науковим дослідженням, в якому на належному рівні узагальнено результати наукового пошуку, що відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р №44 (зі змінами), її автор Божок Олександр Анатолійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта, педагогіка.

РЕЦЕНЗЕНТ

кандидатка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Любов ПРОКОПІВ